

dr hab. Arkadiusz Adamezyk – prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Roberta Witaka

Jan Mazurkiewicz „Radosław (1896-1988).

Biografia żołnierza

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Pawła Samusia

Łódź 2018

Po pierwszej lekturze pracy mgra Roberta Witaka *Jan Mazurkiewicz „Radosław (1896-1988). Biografia żołnierza* niżej podpisany recenzent był przekonany co do jednej kwestii: ocena przedmiotowej dysertacji będzie prawdopodobnie jedną z najkrótszych, jeśli nie najkrótszą recenzją, spośród trzynastu wcześniej napisanych recenzji. Sytuacja ta wynika z prostego faktu: rozprawa poświęcona legendzie Wojska Polskiego, Armii Krajowej bezwzględnie oddanemu służbie (mimo kontrowersji jakie towarzyszą dziś pojmowaniu pojęcia „służba” przez bohatera rozprawy) jest rozprawą komplementarną, napisaną zgodnie z założeniami metodologicznymi i warsztatu naukowego historyka. Jej Autor wykazał się nie tylko umiejętnościami pozwalającymi na oryginalne rozwiązanie problemu naukowego (zgodnie z przepisami *Ustawy o stopniach i tytułach naukowych*) ale dał dowód wysokiej kultury badawczej i pasji poznawczej. Stąd formułując w konkluzji postulat dalszego procedowania pozwalam sobie od samego początku sformułować trzy wnioski: po pierwsze dysertacja stanowi wystarczającą podstawę do przyznania mgr Robertowi Witakowi stopnia naukowego doktora; po drugie sposób jaki rozwiązał problem badawczy nakazuje sformułowanie postulatu znalezienia szczególnej formę docenienia trudu badawczego. Wnioskuje zatem o wystąpienie do władz wydziału lub uczelni o nagrodzenie przedmiotowej rozprawy; po trzecie z racji komplementarnego rozwiązania problemu i poczynienie przez Autora fundamentalnych ustaleń zgłaszam postulat aby praca ta jak najszybciej została ogłoszona drukiem.

1. Uzasadnienie.

a/ Jak trafnie udowodnił Autor, postać Jana Mazurkiewicza sama w sobie stanowi równie istotny fragment narodowej historii i ważny element polityki historycznej na poziomie lokalnym. Sposób w jaki mgr Robert Witak przedstawił tę postać winien stanowić „wyrzut sumienia” dla środowiska warszawskiego. Wszak to w stołecznej przestrzeni publicznej odnajdujemy najwięcej śladów upamiętnienia życia i działalności „Radosława” i należy z całą mocą podkreślić, iż stało się to pomimo braku naukowych podstaw w postaci biografii lokalnego bohatera. Istotnym wydaje się zadanie pytania, dlaczego żaden z badaczy warszawskich do tej pory nie zmierzył się z tematem. Odpowiedź na to pytanie staje się oczywista, gdy czytelnik zdoła uzmysłwić sobie rozmiar pracy wykonanej przez Doktoranta, zarówno na poziomie gromadzenia materiału źródłowego, jak i konstruowaniu narracji. Autor posiada niezbywalne prawo do satysfakcji, iż był pierwszym badaczem, który zappełnił lukę w rodzimej historiografii.

b/ Uwagę recenzenta zwróciły przemyślany cel pracy i metoda jego osiągnięcia. W przypadku wielu biografii zamysł pokazania postaci na tle czasów i uwarunkowań w jakich przyszło funkcjonować bohaterom opracowań pozostaje w sferze deklaratywnej. Stwierdzenie to na pewno nie odnosi się do niniejszego opracowania. Od samego wstępu Autor zwraca uwagę, iż to realia życia zmuszały jego bohatera do dokonywania szeregu wyborów, wymuszały umiejętność znalezienia się w rozmaitych sytuacjach. Co istotne, realia te pozostają równie ważnym elementem opisu, co przedstawione przez mgra Roberta Witaka epizody z życia jego bohatera. Na poziomie narracji ujęcie takie wymuszało osiągnięcie umiejętności odejścia zarówno od utartych schematów i od stosowania tzw. klisz i kalek. Tę dojrzałość widać było wyraźnie w dwóch ostatnich rozdziałach poświęconych losom Jana Mazurkiewicza po 1949 roku.

c/ Recenzującemu znana jest oczywiście solidność Promotora – jednego z najwybitniejszych przedstawicieli polskiej biografistyki – i jako Autora (*vide: Walery Sławek. Droga do niepodległej Polski, Płock 2002; Minister Józef Beck. Dom rodzinny i lata młodości, Łódź 2015; Wicemarszałek Wasyl Mudryj (1893-1966). Ugody polsko-*

dr hab. Arkadiusz Adameczyk – prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

ukraińskiej orędownik daremny, Warszawa 2017) i jako Promotora – twórcy nieformalnej łódzkiej szkoły biograficznej (zob. m.in. rozprawy doktorskie prof. Jacka Pietrzaka, dr Lucyny Chmielewskiej, dr Ilony Florczak, dr Anny Gosławskiej-Hrychorczuk, dr Katarzyny Czekaj, dra Piotra Kiliańczyka, dra Michała Trębacza). Piszącemu te słowa dane było też być recenzentem jednej z rozpraw promowanych przez Profesora (Karol Dziuda, *Marian Zyndram Kościalkowski (1892-1946). Biografia polityczna*). Niemniej nie będę najprawdopodobniej daleki od prawdy w twierdzeniu, iż w porównaniu z wyżej wymienionymi rozprawa mgra Roberta Witaka stanowiła największe wyzwanie zarówno dla Promotora jak i Doktoranta. Choć generalnie trudno porównywać wszystkie rozprawy – każda bowiem posiada swą specyfikę. Należy jednak podnieść fakt, iż choćby w porównaniu z wymienioną jako ostatnią, wysmienitą zresztą dysertacją, skala trudności napisania rozprawy poświęconej Mazurkiewiczowi, zarówno na etapie kwerendy źródłowej jak i opisu była nieporównywalnie większa. Nieporównywanie łatwiej zgromadzić jest bowiem materiał dotyczący polityka, nawet z tzw. drugiego szeregu, ale jednak osoby publicznej, niż postaci będącej „zwykłym” żołnierzem, niezależnie od tego, iż dziś stanowi ona pewien symbol (czy nawet kod kulturowy) i egzemplifikację losów pewnego pokolenia. Wyzwaniu jakim było napisanie biografii „Radosława” mgr Robert Witak nie tylko sprostał, ale uczynił to w sposób modelowy.

d/ Jak już wspomniano realizacja projektu badawczego pt. *Jan Mazurkiewicz „Radosław (1896-1988). Biografia żołnierza* wymagała tytanicznej pracy. Jakkolwiek mylącym dla postronnego czytelnika może pozostawać zestawienie bibliograficzne, wieńczące dysertację, w którym zestawienie źródeł zajmuje niespełną stronę, ogrom kwerendy obrazują dopiero przypisy. One stanowią faktyczne odniesienie do trudu poczynionego przez Doktoranta. Na docenienie zasługuje kwerenda przeprowadzona w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, pozwalająca na wprowadzenie do naukowego obiegu nieznanych do tej pory faktów. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim mechanizmów funkcjonowania w przestrzeni społecznej b. zadeklarowanych zwolenników

przedwojennego ładu politycznego w warunkach państwa quasi-totalitarnego zwalczającego wszelkie formy pamięci o dorobku państwa zbudowanego przez pokolenie, którego „Radosław” pozostawał jednym ze sztandarowych przedstawicieli.

e/ Na docenienie zasługuje dojrzałość w konsekwentnym prowadzeniu narracji. Widać, iż od samego początku, aż do ostatniego zdania Autor posiadał sprecyzowany obraz swego bohatera. Według Roberta Witaka Mazurkiewicz to egzemplifikacja żołnierza, funkcjonującego w specyficznym, zamkniętym środowisku, w którym obowiązywały określone reguły. Stąd m.in. wynikała wpojona mu zasada odpowiedzialności za podwładnych i bezwarunkowo pojmowana lojalność wobec wyższych stopniem. Postawę tę doskonale ilustrują w równym stopniu zaangażowanie bohatera rozprawy w walkę o godny pochówek swych faktycznych podkomendnych jak i nie walczących pod jego rozkazami powstańców warszawskich, w zmagania o godność tych, którzy biorąc udział w walce zbrojnej byli gotowi zapłacić najwyższą cenę a po 1945 r. za to poświęcenie podlegali stygmatyzacji, jak i stosunek do wprowadzenia stanu wojennego (s. 657), pozornie niezrozumiały, jednakże wytłumaczalny w kontekście bezkompromisowego trwania przy przyjętych bezkrytycznie regułach, niezależnie od motywów wskazanych przez syna „Radosława”.

f/ Docenienia z mej strony musiało się również doczekać podsumowanie rozprawy z dwóch zasadniczych powodów. Po pierwsze mgr Robert Witak udowodnił, iż rozumie na czym polega podsumowanie podjętego problemu badawczego; po drugie umiejętnie wpisał losy swego bohatera w tradycję dyskusji historiograficznej, towarzyszącej ocenom naszych narodowych dziejów. Podsumowując losy swego bohatera w kontekście pytania „bić się czy nie bić” Doktorant nawiązał do najlepszych tradycji rodzimej historiografii.

2. Zastrzeżenia recenzenckie

a/ choć praca wydaje się mieć niewiele słabych punktów, niemniej w moim przekonaniu należy sformułować krytyczną ocenę pod adresem konstrukcji pracy. O ile jak już wspomniano – od strony podziału treści, wyodrębnionych fragmentów z życia bohatera – rozprawa nie budzi zastrzeżeń. Niemniej należy podnieść zastrzeżenie formalne w kwestii struktury. Autorowi trzeba postawić zarzut niekonsekwencji przy konstrukcji rozdziału IV

dr hab. Arkadiusz Adamczyk – prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

(*W kraju. Komendant TOW*) i V (*W dowództwie Kedywu. Załączki „Nie”. Dywersja*) w stosunku do innych części pracy posiadających rozwiniętą formułę wewnętrzną. Wydaje się, iż w sytuacji, gdy mgr Robert Witak nie znalazł sposobu na podział wewnętrzny wspomnianych powyżej rozdziałów, zabiegiem właściwym byłaby rezygnacja z podziału wewnętrznego pozostałych fragmentów, aniżeli tworzenie niekompatybilnej struktury. Jeśli jednak Autor świadomie zdecydował się na takie rozwiązanie, należałoby tę kwestię opisać i uargumentować we wstępie.

b/ Kolejny zarzut należy postawić „objętości” pracy. Jak już wspomniałem wyczerpujące przedstawienie losów bohatera na tle czasów, w których przyszło mu żyć, stanowi niewątpliwie atut. Jednak bez wątplenia za mankament biografii należy uznać fragmenty, w których dominuje opis wydarzeń, a w ich natłoku ginie rola i losy bohatera. Te partie pracy – np. narracja dotycząca Organizacji „Nie” (ss. 452-459) – należy postrzegać w kategoriach braku dostatecznych umiejętności syntezy. Ich wyeliminowanie (merytoryczne, nie mechaniczne) podniosłoby niewątpliwie jakość rozprawy. Liczba tychże fragmentów jest jednak na tyle nieliczna, iż nie wpływa na ostateczną ocenę pracy.

c/ Należy podkreślić staranność edycji pracy. Dysertacja jest w zasadzie wolna od pospolitych literówek, starannie przygotowana pod względem graficznym. Na uwypuklenie zasługuje znakomita polszczyzna Autora (uwaga ta wydawałaby się oczywista, gdyby nie zjawisko systematycznego pogarszania się komunikatywności prac na stopień, obserwowane również na poziomie prac doktorskich). Poprawność językowa przekłada się z kolei na klarowność wyводу i czytelność prezentowanych tez. Z uwag o znaczeniu drugorzędnych należy podnieść fakt, iż zdarzają się przypisy, w których „zanika” kursywa, wskazująca tytuł cytowanego dzieła. Przy skierowaniu pracy do druku należy zwrócić uwagę na tego typu drobiazgi by nie psuły ogólnego, pozytywnego wizerunku rozprawy.

3. Kwestia odniesienia się do „nowych zasad” oceny prac powstających na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ.

Odnosząc się do punktów 5 i 6 Recenzent stoi konsekwentnie na stanowisku zajęтым podczas prezentacji recenzji pracy doktorskiej dra Jakuba Pietkiewicza (*Pomiędzy diagnozą rzeczywistości a kreacją stereotypów. Problematyka publicystyki „Małego Dziennika” w Drugiej Rzeczypospolitej* napisana pod kierunkiem prof. UŁ. dr hab. Przemysława Waingertnera (UŁ, 22 II 2017). Recenzent nie został wyposażony w odpowiednie instrumenty pozwalające na ferowanie ocen dotyczących aktywności naukowej doktoranta, ani też osiągnięciu efektów kształcenia. Jedynym odniesieniem - zgodnie zresztą z *Ustawą z dnia 14 III 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* – pozostaje treść i jakość rozprawy doktorskiej.

4. Wnioski generalne

Zgodnie z *Ustawą z dnia 14 III 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, stwierdzam, że rozprawa napisana przez mgr Roberta Witaka jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego z zakresu nauk humanistycznych. Autor wykazał się stosowną wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Ponadto, zgodnie z przedmiotową *Ustawą* wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Roberta Witaka dopuszczenie jej do publicznej obrony – kolejnego etapu przewodu doktorskiego, przewidzianego prawem.

Kielce, 15 września 2018 r.

